JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
ELEANOR SHARPSTON
19 päivänä joulukuuta 2018[1]

Asia C-431/17

Monachos Eirinaios, kata kosmon Antonios Giakoumakis tou Emmanouil
vastaan
Dikigorikos Syllogos Athinon

(Ennakkoratkaisupyyntö – Symvoulio tis Epikrateias (ylin hallintotuomioistuin, Kreikka))

Direktiivi 98/5/EY – 3 artikla – 6 artikla – Munkin merkitseminen asianajajaluetteloon muussa kuin siinä jäsenvaltiossa, jossa hän on hankkinut ammatillisen pätevyytensä – Merkitsemisen estävät kansalliset säännökset

1. Voiko ihminen palvella kahta herraa? Kun toinen näistä herroista on Jumala, kristitty voi löytää evankeliumeista seuraavan ohjenuoran: ”Kukaan ei voi palvella kahta herraa. Jos hän toista rakastaa, hän vihaa toista; jos hän toista pitää arvossa, hän halveksii toista. Te ette voi palvella sekä Jumalaa että mammonaa.”[2] (Tämä vertauksessa laupiaasta samarialaisesta säilynyt Jeesus Nasaretilaisen ja lainopettajan välinen moitteeton lainopillinen näkemystenvaihto osoittaa kuitenkin selvästi, että on täysin mahdollista palvella Jumalaa ja olla oikeudellisen ammatin edustaja.[3]) Jos munkki haluaa, että hänet merkitään muun kuin sen jäsenvaltion, jossa hän on hankkinut ammatillisen pätevyytensä, asianajajayhdistyksen pitämään asianajajaluetteloon, ja siten palvella sekä oikeutta että Jumalaa, on myös tarpeen tarkastella direktiiviä 98/5/EY.[4]

2. Tällä ennakkoratkaisupyynnöllä Symvoulio tis Epikrateias (ylin hallintotuomioistuin, Kreikka; jäljempänä ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin) tiedustelee, onko direktiivin 98/5 kanssa yhteensopivaa, että toimivaltaiset viranomaiset kieltäytyvät merkitsemästä kyseiseen luetteloon Monachos Eirinaiosia,[5] joka on munkki kreikkalaisessa luostarissa, jotta tämä voi harjoittaa ammattiaan alkuperäistä ammattinimikettään käyttäen, sillä perusteella, ettei munkkeja kansallisen oikeuden mukaan yksinkertaisesti voida merkitä asianajajaluetteloihin. Tästä herää kysymys, miten sovitetaan yhteen direktiivin 98/5 säännökset, jotka koskevat sellaisten asianajajien *merkitsemistä asianajajaluetteloon*, jotka harjoittavat ammattiaan alkuperäistä ammattinimikettään käyttäen, ja joissa

1 Alkuperäinen kieli: englanti.

2 ”Ο δε ς δύναται δυσ κυρίοις δουλεύειν· γ ρ τὸν να μισήσει κα τὸν τερον γαπήσει, νὸς νθέξεται κα το τέρου καταφρονήσει. Ο δύνασθε Θε δουλεύειν κα μαμων ”, Matteus 6:24.

3 Luukas 10:25–37.

4 Asianajajan ammatin pysyvän harjoittamisen helpottamisesta muussa kuin siinä jäsenvaltiossa, jossa ammatillinen pätevyys on hankittu, 16.2.1998 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EYVL 1998, L 77, s. 36), sellaisena kuin se on viimeksi muutettuna tiettyjen sijoittautumisoikeuden ja palvelujen tarjoamisen vapauden alan direktiivien mukauttamisesta Kroatian tasavallan liittymisen johdosta 13.5.2013 annetulla neuvoston direktiivillä 2013/25/EU (EUVL 2013, L 158, s. 368).

5 ”Monachos Eirinaios” käännettäisiin tavallisesti englanniksi, joka on tämän ratkaisuehdotuksen alkuperäinen kieli, ilmaisulla ”veli Eirinaios”. Käytän tässä ratkaisuehdotuksessa kuitenkin käsitettä ”Monachos” (munkki), jotta vältetään eri kieliversioihin mahdollisesti liittyvät erilaiset mielleyhtymät ja sivumerkitykset.

asetetaan pakollisia velvoitteita, ja säännökset, jotka koskevat tällaisiin asianajajiin sovellettavia *ammatillisia ja ammattieettisiä* sääntöjä ja joissa jätetään jäsenvaltioille laaja harkintavalta. Unionin tuomioistuimen tulkinta on tarpeen, jotta varmistetaan se, että direktiiviä tulkitaan johdonmukaisesti ja yhtenäisesti.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

Direktiivi 98/5

3. Direktiivin 98/5 johdanto-osan ensimmäisessä perustelukappaleessa korostetaan jäsenvaltioiden kansalaisten mahdollisuutta harjoittaa ammattia joko itsenäisenä ammatinharjoittajana tai palkatussa työssä muussa kuin siinä jäsenvaltiossa, jossa he ovat hankkineet ammatillisen pätevyytensä. Johdanto-osan toisessa ja kolmannessa perustelukappaleessa selitetään, että direktiivi tarjoaa direktiiviin 89/48[6] nähden vaihtoehtoisen tavan päästä harjoittamaan asianajajan ammattia vastaanottavassa jäsenvaltiossa.

4. Johdanto-osan viidennen perustelukappaleen mukaan toiminta ”yhteisön tasolla on perusteltua ei ainoastaan siksi, että se tutkintotodistusten tunnustamista koskevaan yleiseen järjestelmään verrattuna tarjoaa asianajajille helpomman väylän sallimalla heidän päästä ammattiin vastaanottavassa jäsenvaltiossa, vaan myös siksi, että se antamalla asianajajille mahdollisuuden alkuperäistä ammattinimikettään käyttäen harjoittaa pysyvästi ammattiaan vastaanottavassa jäsenvaltiossa vastaa tarpeisiin, joita on asianajajapalvelujen käyttäjillä, jotka erityisesti sisämarkkinoiden aiheuttaman vilkastuneen liiketoiminnan vuoksi hakevat neuvoja sellaisten raj[at] ylittävien liiketoimien suhteen, joihin usein sovelletaan samalla kansainvälistä oikeutta, yhteisön oikeutta ja kansallista oikeutta”.

5. Johdanto-osan kuudennessa perustelukappaleessa selitetään, että toiminta on perusteltua myös ”sen vuoksi, että vain muutamat jäsenvaltiot tällä hetkellä sallivat muista jäsenvaltioista tulevien asianajajien harjoittaa alueellaan alkuperäistä ammattinimikettään käyttäen muuta asianajotoimintaa kuin palvelujen tarjoamista; jäsenvaltioissa, joissa tämä mahdollisuus on olemassa, on – – sen osalta hyvin erilaisia sääntöjä esimerkiksi toiminta-alasta ja velvollisuudesta kirjoittautua toimivaltaisten viranomaisten pitämään luetteloon; tällaiset erot aiheuttavat epätasa-arvoa ja kilpailun vääristymiä jäsenvaltioiden asianajajien välille ja muodostavat esteen vapaalle liikkuvuudelle; ainoastaan direktiivillä, jossa vahvistetaan edellytykset niiden asianajajien muulle ammatinharjoittamiselle kuin palvelujen tarjoamiselle, jotka harjoittavat asianajotoimintaa alkuperäistä ammattinimikettään käyttäen, voidaan ratkaista nämä ongelmat ja tarjota asianajajille ja heidän palveluidensa käyttäjille samat mahdollisuudet kaikissa jäsenvaltioissa”.

6. Johdanto-osan seitsemännen perustelukappaleen mukaan direktiivillä pidätytään sääntelemästä puhtaasti sisäisiä tilanteita, eikä sillä pyritä muuttamaan kansallisia ammatillisia sääntöjä muutoin kuin siltä osin kuin se on välttämätöntä direktiivin tavoitteiden tehokkaan toteutumisen kannalta. Erityisesti direktiivillä ei ole tarkoitus loukata sitä kansallista sääntelyä, joka koskee pääsyä asianajajan ammattiin ja asianajajan ammatin harjoittamista sillä ammattinimikkeellä, jota vastaanottavassa jäsenvaltiossa käytetään.

6 Vähintään kolmivuotisesta ammatillisesta korkeammasta koulutuksesta annettujen tutkintotodistusten tunnustamista koskevasta yleisestä järjestelmästä 21.12.1988 annettu neuvoston direktiivi 89/48/ETY (EYVL 1989, L 19, s. 16), joka on kumottu ammattipätevyyden tunnustamisesta 7.9.2005 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2005/36/EY (EUVL 2005, L 255, s. 22).

7. Johdanto-osan kahdeksannessa perustelukappaleessa selitetään, että ”tässä direktiivissä tarkoitetut asianajajat olisi velvoitettava kirjoittautumaan vastaanottavan jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen pitämään luetteloon, jotta tämä voisi varmistua siitä, että he noudattavat vastaanottavan jäsenvaltion ammatillisia ja ammattieettisiä sääntöjä; tämän kirjoittautumisen vaikutukset siihen, missä tuomiopiireissä, oikeusasteissa ja eri tyyppisissä tuomioistuimissa asianajajat voivat toimia, määräytyvät vastaanottavan jäsenvaltion asianajajiin sovellettavan lainsäädännön perusteella”.

8. Johdanto-osan yhdeksännestä perustelukappaleesta ilmenee, että ”asianajajien, jotka eivät ole päässeet ammattiin vastaanottavassa jäsenvaltiossa, on harjoitettava ammattiaan tässä alkuperäisellä ammattinimikkeellään, jotta palvelujen käyttäjille taattaisiin asianmukaiset tiedot ja jotta olisi mahdollista tehdä ero näiden asianajajien ja niiden vastaanottavan jäsenvaltion asianajajien välillä, jotka harjoittavat ammattia vastaanottavassa jäsenvaltiossa käytettävällä ammattinimikkeellä”.

9. Direktiivin 98/5 1 artiklan 1 kohdan mukaan direktiivin tavoitteena on helpottaa asianajajan ammatin pysyvää harjoittamista muussa kuin siinä jäsenvaltiossa, jossa ammatillinen pätevyys on hankittu. Saman artiklan 2 kohdan määritelmän mukaan ”asianajajalla” tarkoitetaan ”jokaista, joka on jäsenvaltion kansalainen ja jolla on oikeus harjoittaa ammattiaan käyttäen jotakin seuraavista ammattinimikkeistä:– – Kreikka: Δικηγόρος [Dikigoros] – – Kypros: Δικηγόρος [Dikigoros]”.

10. Direktiivin 98/5 2 artiklan mukaan jokaisella asianajajalla on oikeus harjoittaa pysyvästi asianajotoimintaa, sellaisena kuin se on määritelty 5 artiklassa, missä tahansa muussa jäsenvaltiossa käyttäen alkuperäistä ammattinimikettään.

11. Direktiivin 98/5 3 artiklassa säädetään muun muassa seuraavaa:

”1. Asianajajan, joka haluaa harjoittaa ammattiaan muussa kuin siinä jäsenvaltiossa, jossa hän on hankkinut ammatillisen pätevyytensä, on kirjoittauduttava kyseisen jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen pitämään luetteloon.

2. Vastaanottavan jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen on merkittävä asianajaja luetteloon saatuaan nähtäväkseen todistuksen siitä, että asianajaja on merkitty sen jäsenvaltion, josta hän on peräisin, toimivaltaisen viranomaisen pitämään luetteloon. Vastaanottavan jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen voi vaatia, että tämä sen jäsenvaltion, josta asianajaja on peräisin, toimivaltaisen viranomaisen antama todistus ei ole sitä esitettäessä kolmea kuukautta vanhempi. Vastaanottavan jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen ilmoittaa sen jäsenvaltion, josta asianajaja on peräisin, toimivaltaiselle viranomaiselle tästä luetteloon merkitsemisestä.”

12. Direktiivin 98/5 4 artiklassa säädetään, että asianajajan, joka vastaanottavassa jäsenvaltiossa harjoittaa ammattiaan alkuperäistä ammattinimikettään käyttäen, ”on ilmoitettava ammattinimikkeensä käyttämällä sen jäsenvaltion, josta hän on peräisin, virallista kieltä tai jotakin sen virallisista kielistä, selkeästi ja siten, ettei aiheudu mitään sekaannusta vastaanottavan jäsenvaltion ammattinimikkeen kanssa”.

13. Direktiivin 98/5 5 artiklan 1 kohdan määritelmän mukaan asianajaja, joka harjoittaa ammattiaan käyttäen alkuperäistä ammattinimikettään, harjoittaa ”samaa ammatillista toimintaa kuin asianajaja, joka toimii vastaanottavan jäsenvaltion asianmukaista ammattinimikettä käyttäen”. Hän voi muun muassa ”antaa lainopillisia neuvoja, jotka koskevat sen jäsenvaltion oikeutta, josta hän on peräisin, yhteisön oikeutta, kansainvälistä oikeutta ja vastaanottavan jäsenvaltion oikeutta. Hänen on joka tapauksessa noudatettava kansallisissa tuomioistuimissa sovellettavia menettelytapasääntöjä.”

14. Direktiivin 98/5 6 artiklan 1 kohdassa säädetään, että ”riippumatta ammatillisista ja ammattieettisistä säännöistä, joita asianajajaan sovelletaan siinä jäsenvaltiossa, josta hän on peräisin, asianajajan on harjoittaessaan ammattiaan alkuperäistä ammattinimikettään käyttäen kaikessa vastaanottavan jäsenvaltion alueella harjoittamassaan toiminnassa noudatettava niitä vastaanottavan

jäsenvaltion ammatillisia ja ammattieettisiä sääntöjä, joita sovelletaan vastaanottavan jäsenvaltion asianmukaista ammattinimikettä käyttäviin asianajajiin”. Saman artiklan 3 kohdan mukaan vastaanottava jäsenvaltio ”voi velvoittaa asianajajan, joka harjoittaa ammattiaan käyttäen alkuperäistä ammattinimikettään, joko hankkimaan ammatillista vastuuta koskevan vastuuvakuutuksen tai liittymään jäseneksi ammatilliseen takuurahastoon niiden sääntöjen mukaisesti, jotka jäsenvaltio vahvistaa alueellaan harjoitettavalle ammattitoiminnalle”.

15. Direktiivin 98/5 7 artikla koskee kurinpitomenettelyjä, joita sovelletaan, jos asianajaja, joka harjoittaa ammattiaan alkuperäistä ammattinimikettään käyttäen, rikkoo niitä velvoitteita, jotka ovat voimassa vastaanottavassa jäsenvaltiossa. Kyseisen artiklan 1 kohdan mukaan ”sovelletaan vastaanottavassa jäsenvaltiossa voimassa olevia menettelytapasääntöjä, seuraamuksia ja muutoksenhakukeinoja”. Saman artiklan 2–5 kohdassa säädetään seuraavaa:

”2. Ennen kuin kurinpitomenettely ammattiaan alkuperäistä ammattinimikettään käyttäen harjoittava[a] asianajajaa vastaan aloitetaan, vastaanottavan jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen ilmoittaa siitä mahdollisimman pian sen jäsenvaltion toimivaltaiselle viranomaiselle, josta asianajaja on peräisin, ja antaa tälle kaikki tarvittavat tiedot.

[Tätä] sovelletaan soveltuvin osin silloin, kun sen jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen, josta asianajaja on peräisin, aloittaa kurinpitomenettelyn – –.

3. Vastaanottavan jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen toimii koko kurinpitomenettelyn ajan yhteistyössä sen jäsenvaltion, josta asianajaja on peräisin, toimivaltaisen viranomaisen kanssa, sanotun kuitenkaan rajoittamatta vastaanottavan jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen ratkaisuvaltaa. – –

4. Sen jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen, josta asianajaja on peräisin, päättää omien menettelyä ja sisältöä koskevien sääntöjensä mukaisesti niistä seurauksista, joita aiheutuu vastaanottavan jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen päätöksestä, joka koskee alkuperäistä ammattinimikettä käyttäen ammattiaan harjoittavaa asianajajaa.

5. Sen jäsenvaltion, josta asianajaja on peräisin, toimivaltaisen viranomaisen kyseiselle asianajajalle antaman ammatin harjoittamista koskevan luvan väliaikainen tai pysyvä peruuttaminen johtaa ilman eri toimenpiteitä väliaikaiseen tai pysyvään kyseistä asianajajaa koskevaan kieltoon harjoittaa ammattiaan vastaanottavassa jäsenvaltiossa alkuperäistä ammattinimikettään käyttäen, vaikka tämä ei olisikaan edellytys vastaanottavan jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen tekemälle päätökselle.”

16. Direktiivin 98/5 9 artiklassa säädetään, että ”edellä 3 artiklassa tarkoitettua asianajajan luetteloon merkitsemistä koskevat kielteiset päätökset sekä kurinpidollisia seuraamuksia koskevat päätökset on perusteltava”. Näihin päätöksiin on voitava hakea muutosta tuomioistuimessa.

Kansallinen oikeus

Presidentin asetus 152/2000

17. Direktiivi 98/5 saatettiin osaksi Kreikan oikeutta asianajajan ammatin pysyvän harjoittamisen helpottamisesta Kreikassa niiden asianajajien osalta, jotka ovat hankkineet ammatillisen pätevyytensä toisessa unionin jäsenvaltiossa, annetulla tasavallan presidentin asetuksella 152/2000 (Proedriko Diatagma 152/2000, Diefkolynsi tis monimis askisis tou dikigorikoy epaggelmatos stin Ellada apo dikigorous pou apektisan ton epaggelmatiko tous titlo se allo kratos-melos tis EE, jäljempänä presidentin asetus).

18. Sen 5 §:n 1 momentissa säädetään, että harjoittaakseen asianajajan ammattia Kreikassa kyseisen henkilön on kirjoittauduttava sen tuomiopiirin asianajajayhdistyksen pitämään luetteloon, jossa hän aikoo harjoittaa ammattiaan, ja pidettävä toimistoaan samassa tuomiopiirissä. Saman pykälän 2 momentin mukaan asianajajaluetteloon merkitsemisestä päättää kyseisen asianajajayhdistyksen hallitus sen jälkeen, kun asianomainen henkilö on toimittanut seuraavat asiakirjat: i) virallinen asiakirja, josta käy ilmi jäsenvaltion kansalaisuus, ii) rikosrekisteriote ja iii) sellainen todistus luetteloon merkitsemisestä, jonka on antanut ammattinimikkeen antaneen lähtövaltion toimivaltainen viranomainen tai muu lähtövaltion toimivaltainen viranomainen.

19. Presidentin asetuksen 8 §:n 1 momentissa säädetään lisäksi seuraavaa: ”Riippumatta ammatillisista ja ammattieettisistä säännöistä, joita asianajajaan sovelletaan siinä jäsenvaltiossa, josta hän on peräisin, asianajajan on kaikessa Kreikan alueella harjoittamassaan toiminnassa noudatettava samoja ammatillisia ja ammattieettisiä sääntöjä kuin muiden asianomaiseen asianajajayhdistykseen kuuluvien asianajajien. Häneen sovelletaan muun muassa velvollisuuksia, jotka perustuvat – – kaikkiin asianajotoiminnan harjoittamista Kreikassa sääntéleviin säännöksiin, erityisesti niihin, jotka koskevat yhteensopimattomuutta ja asianajotoimintaan kuulumattoman toiminnan harjoittamista, ammatillista luottamuksellisuutta, ammattietiikkaa, mainontaa, ammatillista arvokkuutta ja tehtävien asianmukaista hoitamista.”

Asianajajista annettu laki

20. Asianajajista annetun lain 4194/2013 (Kodikas dikigoron, jäljempänä laki 4194/2013) 1 §:ssä säädetään, että asianajaja on julkista tehtävää hoitava henkilö, jonka tehtävät muodostavat oikeusvaltioperiaatteen noudattamisen kulmakiven. Toimiessaan tehtävässään asianajajan on hoidettava tapauksensa ammatillisen harkintansa mukaan, eikä hän saa ottaa vastaan lainvastaisia tai asiakkaansa etujen vastaisia suosituksia tai määräyksiä. [7]

21. Lain 4194/2013 6 §:n otsikko on ”Edellytykset asianajajan toimen harjoittamiselle – esteet”. Siinä säädetään asianajajan ammatin harjoittamiselle kaksi ehdotonta edellytystä, nimittäin ensinnäkin se, että henkilöllä on Kreikan kansalaisuus tai jonkin toisen Euroopan unionin jäsenvaltion tai ETA-valtion kansalaisuus, ja toiseksi se, että henkilöllä on oikeusalan tutkinto, sekä neljä estettä, joista yksi on se, että henkilö on pappi tai munkki.

22. Saman lain 7 §:n 1 momentin otsikko on ”Asianajajan aseman menettäminen ipso jure”. Siinä säädetään muun muassa, että henkilö, joka on pappi tai munkki tai joka otetaan julkisoikeudellisen oikeushenkilön palvelukseen tai on julkisoikeudellisen oikeushenkilön palveluksessa missä tahansa palkallisessa työ- tai virkasuhteessa, menettää ipso jure asianajajan aseman ja poistetaan sen asianajajayhdistyksen luettelosta, jonka jäsen hän on. [8] Asianajaja, joka kuuluu 7 §:n 1 momentin soveltamisalaan, on velvollinen ilmoittamaan asiasta sille asianajajayhdistykselle, jonka pitämään luetteloon hänet on merkitty, ja eroamaan siitä. [9]

23. Lain 4194/2013 23 §:ssä säädetään, että asianajajalla on oltava toimipaikka ja toimisto siinä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomiopiirissä, johon hänet on nimetty asianajajaksi. Saman lain 82 §:ssä säädetään, ettei asianajaja saa tarjota palveluitaan ilman palkkiota, lukuun ottamatta muutamia siinä lueteltuja poikkeustapauksia.

7 5 §.

8 7 §:n 1 momentin a ja c kohta.

9 7 §:n 2 momentti.

Kreikan kirkon kirkkojärjestys

24. Kreikan kirkon kirkkojärjestyksestä annetun lain 590/1977 (Katastatikos Chartis tis Ekklisias tis Ellados, jäljempänä laki 590/1977) 39 §:ssä säädetään, että luostarit ovat uskonnollisia yhteisöjä, joissa miehet ja naiset voivat viettää askeettista elämää luostarilupausten sekä luostarielämää koskevien ortodoksisen kirkon pyhien sääntöjen ja perinteiden mukaisesti. Luostarit ovat toimivaltaisen piispan hengellisessä valvonnassa.

25. Lain 590/1977 56 §:n 3 momentin mukaan henkilö, johon sovelletaan luostarin sääntöjä, ei saa matkustaa oman hiippakuntansa rajojen ulkopuolelle ilman hengellisen esimiehensä lupaa. Hänen on myös saatava toimivaltaiselta metropoliitalta lupa, jos hän aikoo oleskella toisessa hiippakunnassa yli kaksi kuukautta saman kalenterivuoden aikana, joko yhtäjaksoisesti tai lyhyemmissä jaksoissa.

Kirkon keskusrahastosta ja luostarien taloudenpidosta annettu laki

26. Kirkon keskusrahastosta ja luostarien taloudenpidosta annetun lain 3414/1909 (Peri Genikou Ekklisastikou Tameiou kai dioikiseos Monastirion) 18 §:ssä säädetään, että kun henkilöön aletaan soveltaa luostarin sääntöjä, koko hänen omaisuutensa siirtyy luostarille, lukuun ottamatta laissa säädettyä perillisten lakiosaa.

Tosiseikat, asian käsittelyn vaiheet ja ennakkoratkaisukysymys

27. Monachos Eirinaios on kreikkalaisen luostarin munkki.[10] Hän on myös pätevä asianajaja ja on ollut Pagkyprios Dikigorikos Syllogosin (Kyproksen asianajajayhdistys, jäljempänä PDS) jäsen 11.12.2014 lähtien.

28. Monachos Eirinaios pyysi 12.6.2015, että hänet merkitään Dikigorikos Syllogos Athinonin (Ateenan asianajajayhdistys, jäljempänä DSA) pitämään luetteloon asianajajana, joka on saanut ammattinimikkeensä toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa. DSA:n hallitus hylkäsi hänen hakemuksensa 18.6.2015. Päätös perustui presidentin asetuksen 8 §:n 1 momenttiin, jonka mukaan luetteloon merkitsemisen esteitä (etenkin pappeutta tai munkkiutta) koskevia kansallisia säännöksiä sovelletaan myös asianajajiin, jotka haluavat harjoittaa ammattiaan Kreikassa alkuperäistä ammattinimikettään käyttäen.

29. Monachos Eirinaios haki 29.9.2015 muutosta tähän päätökseen ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa.

30. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin huomauttaa, että kreikkalaisiin asianajajiin sovellettavat ammatilliset ja ammattieettiset säännöt eivät salli munkkien harjoittaa asianajotoimintaa DSA:n mainitsemien kaltaisista syistä, nimittäin siksi, ettei heidän riippumattomuudestaan ole takeita, että heidän osaltaan on epäilyjä täydellisestä omistautumisesta ammatilliselle toiminnalle ja kyvystä hoitaa riita-asioita, että asianajajan edellytetään sijoittautuneen tosiasiallisesti (eikä näennäisesti) toimivaltaisen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomiopiiriin ja että asianajajalla on velvollisuus tarjota palveluitaan ainoastaan palkkiota vastaan. Jos kyseinen asianajajayhdistys on velvollinen merkitsemään munkin asianajajaluetteloon direktiivin 98/5 3 artiklan mukaisesti, jotta tämä voi harjoittaa ammattiaan alkuperäistä ammattinimikettään käyttäen, se olisi heti tämän jälkeen velvollinen toteamaan, että kyseinen henkilö on rikkonut kansallisen lainsäädännön mukaisia ammatillisia ja ammattieettisiä sääntöjä, sellaisina kuin ne sallitaan saman direktiivin 6 artiklassa, koska näissä säännöissä asianajotoiminnan harjoittaminen kielletään munkeilta.

10 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen kuvauksen mukaan Monachos Eirinaios on Karditsassa sijaitsevan Petrasin pyhän luostarin munkki. Istunnossa Monachos Eirinaiosin asianajaja kuitenkin totesi, että hän on nykyään asettautunut Zakynthoksen saarelle.

31. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin viittaa myös omaan oikeuskäytäntöönsä, jossa se on katsonut, että aiemmin voimassa olleen asianajajista annetun lain säännös, jonka mukaan papit eivät voi saada asianajajan pätevyyttä, ei ollut ristiriidassa yhdenvertaisuusperiaatteen eikä ammatinharjoittamisen vapauden kanssa. Ensinnäkin yleinen etu vaatii, että asianajaja omistautuu yksinomaan toimensa hoitamiseen, ja toiseksi asianajajan ammatin harjoittamiseen liittyy konfliktitilanteita, jotka eivät sovi yhteen uskonnollisen viran tai tehtävän kanssa.[11] Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on aiemmin myös katsonut, ettei kyseinen säännös ole ristiriidassa Kreikan perustuslain 13 §:n, EY:n perustamissopimuksen 52 artiklan (nykyisin SEUT 49 artikla) (koska kyseisen aiemman asian tosiseikat koskivat täysin jäsenvaltion sisäistä tilannetta) eikä ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen 9 artiklan kanssa.[12]

32. Tätä taustaa vasten ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin esittää seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Onko direktiivin [98/5] 3 artikla ymmärrettävä niin, että kansallinen lainsäätäjä voi kieltää sen, että Kreikan kirkon munkki merkitään muun kuin sen jäsenvaltion, jossa hän on hankkinut ammatillisen pätevyytensä, toimivaltaisen viranomaisen pitämään asianajajaluetteloon harjoittaakseen ammattiaan alkuperäistä ammattinimikettään käyttäen, sillä perusteella, että Kreikan kirkon munkkeja ei kansallisen oikeuden mukaan voi merkitä asianajajaluetteloihin, koska heidän tapauksessaan asianajotoiminnan harjoittamisen kannalta välttämättömiksi katsotut takeet eivät toteudu?”

33. Kirjallisia huomautuksia esittivät Monachos Eirinaios, Kreikan ja Alankomaiden hallitukset sekä Euroopan komissio. Monachos Eirinaios, DSA, Kreikan hallitus ja komissio esittivät suulliset lausumansa 18.9.2018 pidetyssä istunnossa.

Arviointi

Sovellettava lainsäädäntö

34. Asianajajan, joka haluaa harjoittaa ammattiaan toisessa jäsenvaltiossa, tilanteen eri näkökohtiin sovelletaan useita eri direktiivejä. Direktiivi 2005/36 koskee siten ammattipätevyyden tunnustamista, kun taas neuvoston direktiivi 77/249/ETY koskee palvelujen tarjoamisen vapautta.[13] Direktiivissä 2006/123/EY käsitellään useita eri toimintoja sisämarkkinoilla, myös lainopillisen neuvonnan antamista sekä sijoittautumisen että palvelujen tarjoamisen yhteydessä.[14] Direktiiviä 98/5 sovelletaan asianajajiin, jotka haluavat harjoittaa ammattiaan pysyvästi vastaanottavassa jäsenvaltiossa.

35. Alankomaiden hallitus väitti kirjallisissa huomautuksissaan, että koska direktiivissä 98/5 ei säädetä asianajajien ammatillisista ja ammattieettisistä säännöistä, ohjenuorana voitaisiin käyttää muita todennäköisesti sovellettavia direktiivejä.

36. En ole tästä samaa mieltä.

11 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin (täydessä kokoonpanossa), tuomio 2368/1988.

12 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin, tuomio 1090/1989.

13 Asianajajien palvelujen tarjoamisen vapauden tehokkaan käyttämisen helpottamisesta 22.3.1977 annettu neuvoston direktiivi (EYVL 1977, L 78, s. 17), sellaisena kuin se on viimeksi muutettuna tiettyjen sijoittautumisoikeuden ja palvelujen tarjoamisen vapauden alan direktiivien mukauttamisesta Kroatian tasavallan liittymisen johdosta 13.5.2013 annetulla neuvoston direktiivillä 2013/25/EU (EUVL 2013, L 158, s. 368).

14 Palveluista sisämarkkinoilla 12.12.2006 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EUVL 2006, L 376, s. 36), johdanto-osan 33 perustelukappale ja 1 artiklan 1 kohta.

37. Direktiivissä 77/249 käsitellään asianajajien palvelujen tarjoamista mutta ei sijoittautumisvapautta.[15] Ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa vireillä olevassa menettelyssä on kuitenkin kyse siitä, että asianajajayhdistys on kieltäytynyt merkitsemästä luetteloon asianajajaa, joka on hankkinut ammatillisen pätevyytensä toisessa jäsenvaltiossa. Ennakkoratkaisukysymyksen kohteena on siten asianajajan sijoittautuminen, josta säädetään direktiivissä 98/5, eikä vapaus tarjota lainopillisia palveluja.[16]

38. Direktiiviä 2005/36 sovelletaan asianajajiin, jotka haluavat sijoittautua suoraan *vastaanottavan* jäsenvaltion ammattinimikettä käyttäen. Se ei vaikuta direktiivin 98/5 toimintaan[17] eikä ole merkityksellinen käsiteltävässä asiassa. Monachos Eirinaios pyytää luetteloon merkitsemistä, jotta hän voisi harjoittaa ammattiaan Kyproksessa hankkimaansa ammattinimikettä käyttäen.

39. Direktiiviä 2006/123 voidaan itse asiassa soveltaa lainopillisiin palveluihin, ja sen soveltamisalaan kuuluu paitsi palvelujen tarjoaminen myös sijoittautuminen.[18] Kyseisen direktiivin 25 artiklaa, johon Alankomaiden hallitus vetosi kirjallisissa huomautuksissaan, sovelletaan kuitenkin ainoastaan *taloudelliseen* monialatoimintaan. Koska Monachos Eirinaios on henkilö, johon sovelletaan luostarin sääntöjä ja joka harjoittaa samanaikaisesti asianajajan toimintaa, hän ei kuulu tähän kategoriaan.

40. Monachos Eirinaiosin tilanne kuuluu selkeästi direktiivin 98/5 soveltamisalaan. Hän on asianajaja, jolla on yhdessä jäsenvaltiossa pätevästi hankittu ammattinimike (ja joka kuuluu siten direktiivin 98/5 henkilölliseen soveltamisalaan, sellaisena kuin se määritellään sen 1 artiklan 1 ja 2 kohdassa) ja joka haluaa harjoittaa ammattiaan pysyvästi toisessa jäsenvaltiossa alkuperäistä ammattinimikettään käyttäen (ja täyttää siten rajat ylittävän ulottuvuuden ja kuuluu direktiivin 98/5 aineelliseen soveltamisalaan, sellaisena kuin se määritellään sen 1 artiklan 1 kohdassa). Tästä seuraa, että kansallisten säännösten, joiden mukaan munkkeja ei voida merkitä asianajajaluetteloon alkuperäistä ammattinimikettä käyttäen sillä perusteella, että heidän tapauksessaan asianajotoiminnan harjoittamisen kannalta välttämättömiksi katsotut takeet eivät toteudu, yhteensopivuutta unionin oikeuden kanssa on arvioitava direktiivin 98/5 perusteella.

Direktiiviä 98/5 koskevat alustavat huomautukset

41. Direktiivin 98/5 tavoitteena on parantaa asianajajien vapaata liikkuvuutta helpottamalla asianajajan ammatin pysyvää harjoittamista muussa kuin siinä jäsenvaltiossa, jossa ammatillinen pätevyys on hankittu.[19] (Käytännön syistä käytän tällaisista asianajajista jäljempänä nimitystä ”toisesta jäsenvaltiosta olevat asianajajat”.)

42. Sisämarkkinoiden toiminnan edistämiseksi direktiivillä pyritään tarjoamaan asianajajille ja lainopillisten palveluiden käyttäjille yhtäläiset mahdollisuudet kaikissa jäsenvaltioissa. Sillä pyritään erityisesti vastaamaan tarpeisiin, joita on asianajajapalvelujen käyttäjillä, jotka erityisesti sisämarkkinoiden aiheuttaman vilkastuneen liiketoiminnan vuoksi hakevat neuvoja sellaisten rajat ylittävien liiketoimien suhteen, joihin usein sovelletaan samalla kansainvälistä oikeutta, unionin oikeutta ja kansallista oikeutta.[20]

15 Direktiivin 77/249 johdanto-osan toinen perustelukappale ja 1 artikla.

16 Ks. direktiivin 98/5 1 artiklan 4 kohta. Ks. myös vastaavasti tuomio 2.12.2010, Jakubowska (C-225/09, EU:C:2010:729).

17 Direktiivin 2005/36 johdanto-osan 42 perustelukappale. Unionin tuomioistuin on 3.2.2011 antamassaan tuomiossa Ebert (C-359/09, EU:C:2011:44; asia koski direktiiviä 89/48, joka kumottiin direktiivillä 2005/36, ja direktiiviä 98/5) todennut, että nämä kaksi direktiiviä täydentävät toisiaan siten, että niillä annetaan jäsenvaltioiden asianajajille kaksi keinoa ryhtyä harjoittamaan asianajajan ammattia vastaanottavassa jäsenvaltiossa jälkimmäisen jäsenvaltion ammattinimikettä käyttäen (ks. tuomion 27–35 kohta).

18 Direktiivin 2006/123 johdanto-osan 33 perustelukappale ja 1 artiklan 1 kohta.

19 Direktiivin 98/5 johdanto-osan ensimmäinen ja viides perustelukappale ja 1 artiklan 1 kohta. Ks. myös komission ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi asianajajan ammatin pysyvän harjoittamisen helpottamisesta muussa jäsenvaltiossa kuin siinä, jossa ammatillinen pätevyys on hankittu, KOM(94) 572 lopullinen (jäljempänä komission ehdotus), 1.3 kohta.

20 Johdanto-osan ensimmäinen, viides ja kuudes perustelukappale.

43. Direktiivillä pyritään siten muun muassa poistamaan toimivaltaisten viranomaisten luetteloihin merkitsemisen edellytyksiä koskevien kansallisten lainsäädäntöjen erot, joista aiheutui epäyhdenvertaisuuksia ja vapaan liikkuvuuden esteitä.[21] Direktiivin tavoitteiden saavuttamisen perustana on järjestelmä, jossa tunnustetaan vastavuoroisesti niiden toisesta jäsenvaltiosta olevien asianajajien tutkinnot, jotka haluavat harjoittaa ammattiaan siinä jäsenvaltiossa, josta he ovat peräisin, saatua ammattinimikettä käyttäen.[22]

44. Vaikka direktiivi 98/5 koskee sijoittautumisoikeutta, siinä ei säännellä asianajajan ammattiin pääsyä eikä kyseisen ammatin harjoittamista vastaanottavassa jäsenvaltiossa myönnettyä ammattinimikettä käyttäen.[23]

45. Näihin tavoitteisiin pyrittäessä direktiivissä on toteutettava tasapaino eri etujen välillä.

46. Siinä saatetaan ensinnäkin tasapainoon toisesta jäsenvaltiosta oleville asianajajille myönnetty ”automaattinen” oikeus siihen, että vastaanottavan jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen merkitsee heidät asianajajaluetteloon ilman, että heidän ammatillista pätevyyttään tarkistetaan ensin vastaanottavassa jäsenvaltiossa (3 artiklan 2 kohta), ja tarve antaa lainopillisten palvelujen kuluttajille tietoa tällaisten asianajajien asiantuntemuksen laajuudesta – siksi toisesta jäsenvaltiosta olevat asianajajat saavat harjoittaa ammattiaan alkuperäistä ammattinimikettään käyttäen vain, jos se on ilmoitettu käyttämällä sen jäsenvaltion, josta he ovat peräisin, virallista kieltä (4 artiklan 1 kohta).[24]

47. Toisesta jäsenvaltiosta oleville asianajajille annetaan toiseksi oikeus antaa lainopillisia neuvoja ja edustaa ja puolustaa asiakkaita tarvittaessa yhdessä sellaisen asianajajan kanssa, joka toimii kyseisessä tuomioistuimessa (5 artikla). Vastineeksi heidän on kirjoittauduttava vastaanottavan jäsenvaltion toimivaltaisten viranomaisten pitämään luetteloon ja noudatettava vastaanottavan jäsenvaltion ammatillisia ja ammattieettisiä sääntöjä (3 ja 6 artikla).[25]

48. Lisäksi on niin, että vaikka direktiivin 98/5 3 artiklan 2 kohdalla yhdenmukaistetaan vaatimukset, jotka asianajajien, jotka haluavat harjoittaa ammattiaan alkuperäistä ammattinimikettään käyttäen, on täytettävä, direktiivillä i) ei säännellä puhtaasti sisäisiä tilanteita (johdanto-osan seitsemäs perustelukappale), direktiivillä ii) ei rajoiteta sitä kansallista sääntelyä, joka koskee pääsyä asianajajan ammattiin ja asianajajan ammatin harjoittamista sillä ammattinimikkeellä, jota vastaanottavassa jäsenvaltiossa käytetään, (johdanto-osan seitsemäs perustelukappale) ja direktiivissä iii) säädetään, että asianajajien on noudatettava vastaanottavan jäsenvaltion ammatillisia ja ammattieettisiä sääntöjä (johdanto-osan kahdeksas perustelukappale ja 6 artikla).[26]

21 Direktiivin 98/5 johdanto-osan kuudes perustelukappale ja tuomio 17.7.2014, Torresi (C-58/13 ja C-59/13, EU:C:2014:2088, 37 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

22 Ks. vastaavasti tuomio 17.7.2014, Torresi (C-58/13 ja C-59/13, EU:C:2014:2088, 36 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

23 Tuomio 17.7.2014, Torresi (C-58/13 ja C-59/13, EU:C:2014:2088, 56 kohta).

24 Johdanto-osan yhdeksäs perustelukappale. Ks. vastaavasti tuomio 7.11.2000, Luxemburg v. parlamentti ja neuvosto (C-168/98, EU:C:2000:598), jossa todettiin, että ”yhteisön lainsäätäjä on määrätyn ryhmän eli toisesta jäsenvaltiosta olevien asianajajien perustavanlaatuista sijoittautumisvapautta helpottaakseen suosinut vastaanottavan jäsenvaltion kansallisesta oikeudesta hankitun pätevyyden etukäteisvalvonnan sijaan järjestelmää, jossa yhdistyvät kuluttajien tiedonsaanti, ammatinharjoittamisen laajuutta tai toiminnan yksityiskohtia koskevat rajoitukset, noudatettavat ammatilliset ja ammattieettiset säännöt, velvollisuus hankkia vakuutus sekä kurinpitojärjestelmä, jota soveltavat sen jäsenvaltion, josta asianajaja on peräisin, ja vastaanottavan jäsenvaltion toimivaltaiset viranomaiset. Lainsäätäjä ei ole poistanut kyseessä olevan asianajajan velvollisuutta tuntea tämän hoitamiin asioihin sovellettavaa kansallista oikeutta vaan ainoastaan vapauttanut hänet sen osoittamisesta etukäteen” (43 kohta). Lisäisin, että koska kreikkalaisen ja kyproslaisen asianajajan ammattinimike on sama (Δικηγόρος), DSA olisi mielestäni oikeutettu vaatimaan Monachos Eirinaiosia osoittamaan, ettei hän ole kreikkalainen asianajaja, mahdollisesti käyttämällä sulkuilmaisua ”(Κύπρος)” ammattinimikkeensä perässä.

25 Ks. komission ehdotuksen 2 kohta.

26 Ks. myös komission ehdotuksen 3.3 kohta, jossa korostetaan, että ehdotuksessa määritetään ainoastaan *vähimmäisvaatimukset*, jotka toisesta jäsenvaltiosta olevien asianajajien on täytettävä. Muilta osin siinä viitataan etenkin ammatillisiin ja ammattieettisiin sääntöihin, joita vastaanottavassa jäsenvaltiossa sovelletaan asianajajiin, jotka harjoittavat ammattiaan kyseisen valtion ammattinimikettä käyttäen.

49. Lyhyesti sanottuna direktiivi 98/5 on hybrididirektiivi, jossa käsitellään sellaisten toisesta jäsenvaltiosta olevien asianajajien sijoittautumisvapautta, jotka haluavat harjoittaa ammattiaan alkuperäistä ammattinimikettään käyttäen, yhdenmukaistamalla tiettyjä näkökohtia mutta jättämällä jäsenvaltioille huomattavasti harkintavaltaa muilta osin. Vapaan liikkuvuuden edistämisen vastapainona on tarve varmistaa, että kuluttajia suojataan ja että toisesta jäsenvaltiosta olevat asianajajat hoitavat ammatillisia tehtäviään vastaanottavassa jäsenvaltiossa moitteettoman lainkäytön mukaisesti. Näin ollen ammattia harjoittamaan *pääsyn* (3 artikla) ja *ammatin harjoittamista koskevien sääntöjen* (6 artikla) välillä voi luontaisesti olla jännitteitä.

Ennakkoratkaisukysymys

50. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee lähinnä, onko direktiivin 98/5 3 artiklaa tulkittava siten, että kansallinen lainsäätäjä voi kieltää sen, että munkit merkitään asianajajaluetteloon, jotta he voivat harjoittaa ammattiaan alkuperäistä ammattinimikettään käyttäen, sillä perusteella, että heidän tapauksessaan tietyt asianajotoiminnan harjoittamisen kannalta välttämättömiksi katsotut takeet eivät toteudu.

51. Monachos Eirinaios ja komissio väittävät, että unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan direktiivin 98/5 3 artiklassa on yhdenmukaistettu kokonaan asiaa koskevat säännökset. Se, että asianajaja esittää todistuksen siitä, että hänet on merkitty sen jäsenvaltion, josta hän on peräisin, toimivaltaisen viranomaisen pitämään luetteloon, on ainoa edellytys sille, että asianomainen henkilö merkitään luetteloon vastaanottavassa jäsenvaltiossa.[27] Asianomainen asianajajayhdistys valvoo prosessin myöhemmässä vaiheessa sitä, toteutuvatko asianajotoiminnan harjoittamisen kannalta välttämättömiksi katsotut eri takeet kyseisen henkilön tapauksessa.

52. Komissio lisää, että kysymys siitä, voidaanko direktiivin 98/5 7 artiklan 1 kohtaa (joka koskee siinä tapauksessa sovellettavaa kurinpitomenettelyä, että asianajaja, joka harjoittaa ammattiaan alkuperäistä ammattinimikettään käyttäen, rikkoo niitä velvoitteita, jotka ovat voimassa vastaanottavassa jäsenvaltiossa) soveltaa Monachos Eirinaiosiin, ei kuulu tämän menettelyn, joka koskee ainoastaan hänen oikeuttaan kirjoittautua DSA:han, piiriin.

53. DSA väitti istunnossa, että direktiivin 98/5 3 artiklan 2 kohdan ja 6 artiklan 1 kohdan systematiikan mukaisen tulkinnan, jossa otetaan huomioon direktiivin johdanto-osan perustelukappaleet, perusteella olisi pääteltävä, että asianajajayhdistys voi kieltäytyä merkitsemästä luetteloon asianajajan, joka haluaa harjoittaa ammattiaan alkuperäistä ammattinimikettään käyttäen, kun toimitetuista asiakirjoista ilmenee, että tällaiselle luetteloon merkitsemiselle on olemassa kansallisen lainsäädännön mukainen este.

54. Kreikan hallitus väittää, että direktiivin 98/5 3 artiklaa olisi tulkittava yhdessä sen 6 artiklan kanssa. Jos munkki olisi merkittävä DSA:n luetteloon alkuperäistä ammattinimikettä käyttäen, hänet olisi välittömästi poistettava siitä Kreikan ammatillisten ja ammattieettisten sääntöjen mukaisesti. Tällainen lopputulos olisi absurdi. Kreikan hallituksen mukaan munkilla ei ole asianajajan ammatin harjoittamisen edellyttämää riippumattomuutta.

55. Alankomaiden hallitus väittää, että direktiivin 98/5 3 artiklaa olisi tulkittava siten, että se on esteenä kansalliselle lainsäädännölle, jonka mukaan munkkia ei voida merkitä asianajajaluetteloon eikä hän voi harjoittaa ammattiaan alkuperäistä ammattinimikettään käyttäen. Sen mukaan direktiivin 6 artiklassa ei säädetä tyhjentävästi ammatillisista ja ammattieettisistä säännöistä, joita olisi siksi tutkittava muiden johdetun oikeuden säännösten, kuten direktiivin 2006/123 25 artiklan 1 kohdan a alakohdan, valossa.

27 Tuomio 19.9.2006, Wilson (C-506/04, EU:C:2006:587, 66 ja 67 kohta).

Direktiivin 98/5 3 artiklan mukainen luetteloon merkitseminen

56. Direktiivin 98/5 3 artiklan 2 kohta koskee yksinomaan toisesta jäsenvaltiosta olevien asianajajien merkitsemistä vastaanottavan jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen luetteloon. Siinä säädetään, että toimivaltaisen viranomaisen ”on merkittävä asianajaja luetteloon” saatuaan nähtäväkseen asiaa koskevan todistuksen.

57. Direktiivin 98/5 3 artiklalla pyritään poistamaan toimivaltaisten viranomaisten luetteloihin merkitsemisen edellytyksiä koskevien kansallisten lainsäädäntöjen erot, ja sillä luodaan siten mekanismi toisesta jäsenvaltiosta olevien asianajajien ammattinimikkeiden vastavuoroiseen tunnustamiseen (ks. edellä 43 kohta). Sillä yhdenmukaistetaan *kokonaan* tällä direktiivillä myönnetyn sijoittautumisoikeuden käyttämiselle asetetut ennakkovaatimukset. Asianajajan, joka haluaa harjoittaa ammattiaan pysyvästi muussa kuin siinä jäsenvaltiossa, jossa hän on hankkinut ammatillisen pätevyytensä, on kirjoittauduttava kyseisen jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen pitämään luetteloon. Kyseisen viranomaisen on tehtävä merkintä ”saatuaan nähtäväkseen todistuksen siitä, että asianajaja on merkitty sen jäsenvaltion, josta hän on peräisin, toimivaltaisen viranomaisen pitämään luetteloon”. [28]

58. Unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan se, että asianajaja esittää vastaanottavan jäsenvaltion toimivaltaiselle viranomaiselle tällaisen todistuksen, on *ainoa* edellytys, joka luetteloon merkitsemiselle voidaan asettaa. Tämän jälkeen luetteloon merkitseminen vastaanottavassa jäsenvaltiossa on pakollista, ja se mahdollistaa kyseiselle henkilölle asianajajan ammatin harjoittamisen siellä alkuperäistä ammattinimikettään käyttäen. [29] Tämän arvion vahvistaa komission ehdotus, jossa todetaan 3 artiklaa koskevissa huomautuksissa, että ”luetteloon merkitseminen on *automaattinen oikeus*, jos hakija esittää todisteen siitä, että hänet on merkitty sen jäsenvaltion, josta hän on peräisin, toimivaltaisen viranomaisen pitämään luetteloon” (kursivointi tässä). Luetteloon merkitsemisen myötä toisesta jäsenvaltiosta oleva asianajaja voi alkaa harjoittaa ammattiaan vastaanottavassa jäsenvaltiossa.

59. Unionin tuomioistuin on siten jo todennut, että Italian kansalaisten, jotka olivat suorittaneet oikeustieteellisen yliopistotutkinnon ensin Italiassa ja sitten Espanjassa ja jotka merkittiin sen jälkeen asianajajaluetteloon Espanjassa, on katsottava täyttävän kaikki välttämättömät edellytykset heidän merkitsemiselleen Italiassa pidettävään asianajajaluetteloon, kun he esittävät todistuksen siitä, että heidät on merkitty Espanjan toimivaltaisen viranomaisen luetteloon. [30]

60. Samaan tapaan unionin tuomioistuin totesi tuomiossa Wilson direktiivin 98/5 vastaiseksi edellytyksen, jonka mukaan asianajajien, jotka haluavat harjoittaa ammattiaan alkuperäistä ammattinimikettään käyttäen, on osallistuttava haastatteluun, jotta asianajajayhteisön johtokunta voi tutkia, hallitsevatko he vastaanottavan jäsenvaltion hallinto- ja oikeudenkäyntikielet. [31]

61. Tästä oikeuskäytännöstä seuraa, ettei jäsenvaltioilla ole harkintavaltaa ottaa käyttöön lisäedellytyksiä toisesta jäsenvaltiosta olevien asianajajien luetteloon merkitsemiselle alkuperäistä ammattinimikettä käyttäen.

62. Yhtäältä vastaus ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen kysymykseen on siten yksinkertainen. Direktiivin 98/5 3 artiklan 2 kohta on esteenä sille, että luetteloon merkitsemiselle sen jäsenvaltion, josta asianajaja on peräisin, alkuperäistä ammattinimikettä käyttäen asetetaan lisäedellytys – kuten se, ettei asianajaja ole munkki.

28 Tuomio 17.7.2014, Torresi (C-58/13 ja C-59/13, EU:C:2014:2088, 38 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

29 Tuomio 17.7.2014, Torresi (C-58/13 ja C-59/13, EU:C:2014:2088, 39 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

30 Tuomio 17.7.2014, Torresi (C-58/13 ja C-59/13, EU:C:2014:2088, 9 ja 40 kohta).

31 Tuomio 19.9.2006 (C-506/04, EU:C:2006:587, 77 kohta). Ks. myös tuomio 19.9.2006, komissio v. Luxemburg (C-193/05, EU:C:2006:588, 40 kohta).

63. Horjuttaako tätä päätelmää direktiivin 98/5 3 ja 6 artiklan keskinäinen vuorovaikutus ja sellaisten kansallisten säännösten olemassaolo, joiden mukaan asianajajat, jotka ovat (tai joista tulee) munkkeja, on välittömästi poistettava asianajajaluettelosta tai joissa asetetaan tiettyjä velvollisuuksia, kuten se, että asianajajalla on oltava toimipaikka ja toimisto siinä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomiopiirissä, jossa hänet on nimetty asianajajaksi, tai että asianajaja saa tarjota palvelujaan ainoastaan palkkiota vastaan?

64. Unionin tuomioistuimelle toimitettujen tietojen perusteella vaikuttaa siltä, että kansallinen säännös, jonka mukaan munkeista ei voi *tulla* asianajajia, on otettu uudelleen käyttöön kieltona, joka koskee *munkkiutta* ja asianajajan *ammatin harjoittamista*.[32] Kansallisen tuomioistuimen tehtävä on varmistua siitä, onko asia todellakin näin, kun kansallista lainsäädäntöä tulkitaan oikein. Muihin kansallisiin säännöksiin, joihin DSA ja Kreikan hallitus ovat vedonneet, sisältyvät velvoitteet olla riippumaton, omistautua täydellisesti ammatilliselle toiminnalle, pitää toimipaikka ja toimisto siinä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomiopiirissä, johon hänet on nimetty asianajajaksi, ja tarjota palveluitaan ainoastaan palkkiota vastaan. Tämä väite koskee lähinnä sitä, että koska henkilö, joka on munkki, ”rikkoo” ammatillisia ja ammattieettisiä sääntöjä, tästä seuraa, ettei häntä pitäisi alun alkaenkaan merkitä asianajajaluetteloon.

65. Tämän arvioinnin osan aluksi on tärkeää palauttaa mieleen, mistä tarkasti ottaen on kyse (ja mikä tärkeämpää, mistä *ei* ole kyse). Käsiteltävä asia koskee toisesta jäsenvaltiosta olevaa asianajajaa, joka haluaa sijoittautua vastaanottavaan jäsenvaltioon ja harjoittaa siellä ammattiaan alkuperäistä ammattinimikettään käyttäen. Se *ei* koske Kreikan, tai minkä tahansa muun jäsenvaltion, oikeutta säätää edellytyksistä, joiden täyttyessä henkilöä voidaan pitää asianajajana Kreikan *omien* säännösten nojalla ja tämä henkilö voi harjoittaa asianajajan ammattia Kreikan *omaa* ammattinimikettä käyttäen.

66. Voiko jäsenvaltio direktiivin 98/5 6 artiklan nojalla kieltää henkilöä, joka täyttää kyseisen direktiivin 3 artiklan mukaiset luetteloon merkitsemisen edellytykset, harjoittamasta asianajajan ammattia kyseisessä jäsenvaltiossa alkuperäistä ammattinimikettään käyttäen sillä perusteella, että henkilönä, johon sovelletaan luostarin sääntöjä, hän ei voi lähtökohtaisesti toimia tavalla, jossa asianajotoiminnan harjoittamisen kannalta välttämättömiksi katsotut takeet toteutuvat?

67. Tältä osin katson, että arvioinnissa olisi erotettava yhtäältä se nimenomainen sääntö, jonka mukaan pappi tai munkki ei voi olla asianajaja, ja toisaalta ne yksittäiset ammatilliset ja ammattieettiset säännöt, joihin DSA on vedonnut (ja jotka koskevat esimerkiksi täydellistä omistautumista asianajajan ammatilliselle toiminnalle tai toimipaikkaa ja toimistoa asianomaisessa tuomiopiirissä).

68. Ensiksi mainittua sääntöä ei mielestäni voida luonnehtia *ammatilliseksi* tai *ammattieettiseksi* säännöksi, joka kuuluu vastaanottavan jäsenvaltion toimivaltaan direktiivin 98/5 6 artiklan nojalla. Tällainen sääntö, kun sitä tutkitaan lähemmin, on nähdäkseni sääntö, jonka mukaan tietyt *ominaisuudet* omaavien henkilöiden ei pitäisi sallia harjoittaa asianajajan ammattia. Ääneen lausumaton olettama on, että koska henkilöllä A on nämä *ominaisuudet*, kun hän alkaa harjoittaa ammattiaan, hän väistämättä *käyttäytyy* tavalla, jota ei voida hyväksyä ammattietiikan näkökulmasta. Kyseessä on kuitenkin olettama, ja ammatillisilla ja ammattieettisillä säännöillä on tarkoitus säännellä varsinaista toimintaa, ei oletettua tulevaa käytöstä. Jos edellä esittämässäni esimerkissä korvataan ilmaus ”munkki” ilmaisulla ”punahiuksinen henkilö”, käy heti ilmi, miksi tällainen säännös ei ole ammatillinen ja ammattieettinen sääntö.

32 Asianajajista annetun lain 7 §:n 1 momentin a kohta, ks. edellä 22 kohta.

69. Totean lisäksi, että nähdäkseni tällainen sääntö myös epäisi todellisuudessa henkilöltä, johon se vaikuttaa kielteisesti, direktiivin 98/5 7 ja 9 artiklassa annetut menettelylliset takeet. Jos oletetaan, että punahiuksinen henkilö (esimerkiksi) rikkoo automaattisesti salassapito- ja vaitiolovelvollisuutta ja että kurinpitoseuraamuksena hänet poistetaan asianajajaluettelosta ennen kuin hän edes alkaa harjoittaa ammattiaan, miten 7 artiklassa säädetty vastaanottavan jäsenvaltion ja sen jäsenvaltion, josta asianajaja on peräisin, välinen tarkasti määritelty kahdenvälinen menettely tai 9 artiklassa säädetty muutoksenhakuoikeus antaisivat mitään todellista suojaa?

70. Koska direktiivin 98/5 6 artiklan soveltamisalaan kuuluvat ainoastaan ammatilliset ja ammattieettiset säännöt, tästä seuraa, että kansallista säännöstä, jossa asetetaan munkeille ehdoton kielto harjoittaa asianajajan ammattia, ei voida soveltaa toisesta jäsenvaltiosta olevaan asianajajaan, joka täyttää 3 artiklan mukaiset luetteloon merkitsemisen edellytykset ja joka haluaa harjoittaa ammattiaan alkuperäistä ammattinimikettään käyttäen.

71. Entäpä jälkimmäinen edellä yksilöity sääntöryhmä?

72. Direktiivin 98/5 6 artiklan 1 kohdasta ilmenee, että myös asianajajan, joka harjoittaa ammattiaan vastaanottavassa jäsenvaltiossa alkuperäistä ammattinimikettään käyttäen, on noudatettava samoja ammatillisia ja ammattieettisiä sääntöjä, joita sovelletaan ammattiaan kyseisen jäsenvaltion ammattinimikettä käyttäen harjoittaviin asianajajiin.[33] Direktiivin 98/5 6 ja 7 artiklan nojalla tällaisen asianajajan on siten noudatettava paitsi sen jäsenvaltion, josta hän on peräisin, ammatillisia ja ammattieettisiä sääntöjä myös vastaanottavan jäsenvaltion ammatillisia ja ammattieettisiä sääntöjä kurinpidollisten seuraamusten ja ammatillisen vastuun syntymisen uhalla.[34]

73. Vastaanottavan jäsenvaltion toimivaltaisilla viranomaisilla ei nähdäkseni ole kuitenkaan oikeutta *olettaa* etukäteen, että koska kyseiseen henkilöön sovelletaan luostarin sääntöjä (tai hän on ateisti tai tietyn poliittisen tai filosofisen ryhmän jäsen), hän käyttäytyy automaattisesti ja väistämättä tavalla, joka rikkoo kyseisen jäsenvaltion asianajajia koskevia kurinpitosäännöksiä. Niiden on pikemminkin odotettava ja katsottava, miten kyseinen henkilö todellisuudessa *toimii käytännössä*. Tätähän ammatillisilla ja ammattieettisillä säännöillä on juuri tarkoitus säännellä.

74. Kuten unionin tuomioistuin totesi tuomiossa Jakubowska, toisin kuin sääntöjä, jotka koskevat asianajajaluetteloon merkitsemisen ennakkovaatimuksia, ammatillisia ja ammattieettisiä sääntöjä *ei* kuitenkaan *ole yhdenmukaistettu*, ja ne voivat siis erota huomattavalla tavalla lähtöjäsenvaltiossa voimassa olevista säännöistä. Kyseisten sääntöjen noudattamatta jättäminen voi johtaa siihen, että asianajaja poistetaan luettelosta vastaanottavassa jäsenvaltiossa.[35] Kyseisessä tuomiossa unionin tuomioistuin myös korosti olevan välttämätöntä, että asianajajan ammattia harjoitettaessa ei ole eturistiriitoja, mikä merkitsee muun muassa sitä, että asianajajan on oltava riippumaton suhteessaan julkiseen valtaan ja muihin toimijoihin eikä hänen pidä olla millään tavoin näiden vaikutusvallan alainen. Sitä, että tietyt ammatilliset ja ammattieettiset säännöt ovat tiukkoja, ei siten sellaisenaan voida arvostella. Sen lisäksi, että näitä sääntöjä sovelletaan erotuksetta kaikkiin kyseisessä jäsenvaltiossa luetteloon merkittyihin asianajajiin, niillä ei kuitenkaan pitäisi myöskään ylittää sitä, mikä on tarpeen niiden tavoitteen saavuttamiseksi.[36]

75. Tarvittavassa arvioinnissa on ensin yksilöitävä tavoitteet, joihin kansallisella lainsäädännöllä pyritään.[37] Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on esittänyt, että syynä kiellolle, jonka mukaan munkit eivät voi toimia asianajajina, on se, että yleinen etu vaatii, että asianajaja omistautuu yksinomaan toimensa hoitamiseen, ja se, että asianajajan ammatin harjoittamiseen liittyy

33 Tuomio 3.2.2011, Ebert (C-359/09, EU:C:2011:44, 39 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

34 Tuomio 19.9.2006, Wilson (C-506/04, EU:C:2006:587, 74 kohta).

35 Tuomio 2.12.2010 (C-225/09, EU:C:2010:729, 57 kohta).

36 Tuomio 2.12.2010, Jakubowska (C-225/09, EU:C:2010:729, 59–62 kohta).

37 Ks. vastaavasti ja ainoastaan analogisesti tuomio 21.10.1999, Zenatti (C-67/98, EU:C:1999:514, 26 ja 30 kohta).

konfliktitilanteita, jotka eivät sovi yhteen uskonnollisen viran tai tehtävän kanssa. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin mainitsee samoin edellytyksen, joka koskee ammatillista riippumattomuutta ja ammatin vapaata harjoittamista. Ammatillisia ja ammattieettisiä sääntöjä täydentäviin erityisiin sääntöihin, joihin käsiteltävässä asiassa on vedottu ja joita munkin ei katsota voivan noudattaa, kuuluu velvoite, jonka mukaan asianajajalla on oltava toimipaikka ja toimisto siinä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomiopiirissä, jossa hänet on nimetty asianajajaksi, ja asianajaja saa tarjota palvelujaan ainoastaan palkkiota vastaan.

76. Näissä esitetyissä perusteluissa yhdistyvät nähdäkseni ne, joita voidaan asianmukaisesti kuvata ”tavoitteiksi” (ja ansiokkaiksi tavoitteiksi sinänsä) – moitteettoman oikeudenkäytön suojelu ja sen varmistaminen, että asiakkaalla on mahdollisuus puolueettomaan neuvontaan ja asianmukaiseen ammatilliseen edustukseen –, ja toistuva olettama siitä, että henkilö, johon sovelletaan luostarin sääntöjä, ei ”ilmiselvästi” pysty käyttäytymään näiden tavoitteiden kanssa yhteensopivalla tavalla. Tämä olettama voi todellakin olla oikea, kun tarkastellaan tietyn asianajajan ammatillista toimintaa koskevia tosiseikkoja. Se voi kuitenkin olla myös väärä. Tämä voidaan osoittaa parhaiten kahden (kuvitteellisen) esimerkin avulla.

77. Munkki X suhtautuu asianajajan ammatin harjoittamiseen vähäisenä, liitännäisenä älyllisenä toimintana, joka täydentää hänen uskonnollista elämäänsä. Hän kieltäytyy toistuvasti ottamasta hoidettavakseen ”pahojen” ihmisten tapauksia, hän esittää lainopilliset neuvonsa aina sellaisessa valossa, että ne vastaavat kaikissa suhteissa sitä, mitä asiakkaan hänen mielestään pitäisi moraalisesti tehdä noudattaakseen kirkon uskonnollisia opetuksia, ja hän ei ole toistuvasti käytettävissä sillä maantieteellisellä alueella, jossa hänet on nimetty asianajajaksi. Hänen *toimintansa* käytännössä rikkoo selkeästi vastaanottavan jäsenvaltion yksityiskohtaisia ammatillisia ja ammattieettisiä sääntöjä ja heikentää näiden sääntöjen yleisen edun mukaisia tavoitteita. On selvää, että vastaanottavan jäsenvaltion toimivaltaiset viranomaiset voivat (ja niiden myös pitäisi) aloittaa kurinpitomenettely munkkia X vastaan. Edellä esittämieni tosiseikkojen perusteella tämä menettely johtaa hänen poistamiseensa vastaanottavan jäsenvaltion asianajajaluettelosta. (Lisään, että hän saattaa hyvinkin joutua vaikeuksiin myös sen jäsenvaltion, josta hän on peräisin, kurinpitosäännösten perusteella). Kaikki tämä tapahtuu kuitenkin asianmukaista menettelyä noudattaen, ja munkki X voi hakea tuomioistuimessa muutosta päätökseen, jolla hänet poistetaan luettelosta.

78. Munkki Y keskustelee uskonnollisten esimiestensä kanssa ammatillisista vaatimuksista, joita häneen sovelletaan, jos hän alkaa harjoittaa asianajajan ammattia. Kohta kohdalta he tutkivat yhdessä sovellettavia sääntöjä. Munkki Y saa tarvittavan erivapauden, jotta hänellä voi olla toimipaikka ja toimisto siinä tuomiopiirissä, jossa hänet on nimetty asianajajaksi. He sopivat, että munkki Y veloittaa palveluista tavanomaisen palkkion ja luovuttaa sen nimetylle hyväntekeväisyysjärjestölle. Munkki Y vapautetaan velvollisuudesta osallistua rukoushetkeen työpäivän aikana, jotta hän voi omistautua täydellisesti asianajajan toimensa hoitamiseen. Hänen uskonnolliset esimiehensä sitoutuvat kunnioittamaan hänen ammatillista riippumattomuuttaan. Tämän perusteella munkki Y alkaa harjoittaa asianajajan ammattia, ja hänen *toimintansa* asianajajana on moitteetonta. Edellä esittämieni tosiseikkojen perusteella olisi selkeästi objektiivisesti tarkasteltuna perusteetonta aloittaa kurinpitomenettely häntä vastaan, luettelosta poistamisesta puhumattakaan. Vaikka hän on munkki, hän noudattaa asiaa koskevia ammatillisia ja ammattieettisiä sääntöjä.

79. Olen tarkoituksella esittänyt edellä kuvitteellisia esimerkkejä. Tämän tuomioistuimen tehtävänä ei ole arvailla, mitä tapahtuu, jos tai kun Monachos Eirinaios alkaa harjoittaa asianajajan ammattia. Ainoa päätelmä, jonka tältä osin esitän – ja, mitä kunnioittavimmin väitän, että ainoa näkökohta, jota unionin tuomioistuimen on tarpeen tarkastella ennakkoratkaisukysymykseen vastatessaan –, on se, ettei jäsenvaltio voi direktiivin 98/5 6 artiklan nojalla automaattisesti kieltää henkilöä, joka täyttää kyseisen direktiivin 3 artiklan mukaiset luetteloon merkitsemisen edellytykset, harjoittamasta asianajajan ammattia kyseisessä jäsenvaltiossa alkuperäistä ammattinimikettään käyttäen sillä perusteella, että henkilönä, johon sovelletaan luostarin sääntöjä, hän ei voi lähtökohtaisesti toimia tavalla, jossa asianajotoiminnan harjoittamisen kannalta välttämättömiksi katsotut takeet toteutuvat.

Ratkaisuehdotus

80. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa Symvoulio tis Epikrateiasin esittämään kysymykseen seuraavasti:

Asianajajan ammatin pysyvän harjoittamisen helpottamisesta muussa kuin siinä jäsenvaltiossa, jossa ammatillinen pätevyys on hankittu, 16.2.1998 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 98/5/EY 3 artiklan 2 kohtaa on tulkittava siten, että se on esteenä sellaisen kansallisen säännöksen soveltamiselle, jonka mukaan henkilöä ei voida merkitä asianajajaluetteloon alkuperäistä ammattinimikettä käyttäen sillä perusteella, että hän on munkki. Kyseisen direktiivin 6 artiklan nojalla jäsenvaltio ei voi automaattisesti kieltää henkilöä, joka täyttää 3 artiklan mukaiset luetteloon merkitsemisen edellytykset, harjoittamasta asianajajan ammattia kyseisessä jäsenvaltiossa alkuperäistä ammattinimikettään käyttäen sillä perusteella, että henkilönä, johon sovelletaan luostarin sääntöjä, hän ei voi lähtökohtaisesti toimia tavalla, jossa asianajotoiminnan harjoittamisen kannalta välttämättömiksi katsotut takeet toteutuvat.